

Az „újmédia” korszakának jogi sajátosságairól

A véleménynyilvánítás szabadsága és a sajtószabadság tekintetében a média sajátlagos jelenségei indokolták a speciális jogi szabályozottságot.² Viszont a korábbi előrejelzések beteljesültek.³ A számítógép, a telefon, a televízió és a video „egy dobozba költözik” a digitalizáció korában, beáll a konvergencia ezen tekintetben.⁴ Így „számos, ma még ismeretlen vagy kevésbé ismert lehetőség nyílik meg a felhasználók előtt: a lineáris műsorszolgáltatás megszűnhet, a jövő televíziónézője maga választja majd ki, hogy milyen műsort és mikor szeretne lehívni ...A német Alkotmánybíróság 1990-es határozata e tekintetben megelőzte korát, amikor kimondta, hogy az „elektronikus média” fogalma nem határozható meg teljes pontossággal, és a sajtószabadság fogalma, alkalmazási köre semmiképp sem köthető konkrét technikához.”⁵ Az internetes kommunikáció tekintetében nem csupán azok a szolgáltatások rendelkeznek meghatározó jelentőséggel, „amelyek tartalmakat állítanak elő (és amelyeket így hagyományosan a média gyűjtőfogalma alá szorítunk be), hanem azok is, amik a tartalmakat a közönséghez eljuttatják (internetes közvetítők vagy kapuőrök, *intermediares* vagy *gatekeepers*).”⁶ A fentiek szükségszerűen maguk után vonják a jogi szabályozás újragondolását.

Az „új elektronikus média” mondhatni inkább a már eddig is rendelkezésre álló választék kiegészítésének tekinthető, mint helyettesítőjének. Egyesek megfogalmazás szerint a tömegkommunikációban egy teljes fordulatot megvalósító „újmédia” (így egybeírva) jön létre, melynek problémái mellett demokratizáló hatásai is vannak. Például jelentősen csökkenti a kommunikátor hatalmát, hogy rábeszéljen és szelektíven tájékoztasson. Ugyanakkor jóval erősebb ama vonatkozásban, hogy visszacsatolja azon információkat, melyek segítségével sokkal hatékonyabban lehet megcélozni a releváns közönséget.⁷ Az új technológiai rendszerben a tömegkommunikáció és személyes kommunikáció nem különül el egymástól.⁸

A média és „újmédia” határai napjainkra elmosódnak.⁹ (Ez nem csak a hatásköri szabályok miatt okozhat problémákat, hanem utóbbi szabályozási hézagjai következtében is.) Másrészt ezen kettő között állandó kölcsönhatás áll fenn. A XXI. századra ugyanis a korábban

¹ Dr. Ph.D habil Cservák Csaba tanszékvezető egyetemi docens (KRE), tudományos főmunkatárs (NKE)

² A sajtószabadság sajátos (a szólásszabadságtól különböző) tartalmáról és szabályozási következményeiről ld. Klein Tamás: A sajtószabadság alkotmányos tartalmának jelentésmódosulásai – különös tekintettel a magyar alkotmánybíróság gyakorlatára. Doktori értekezés, ELTE ÁJK ÁJDI, 2019. (A monográfia megjelenés alatt a Gondolat kiadónál, megjelenés várható időpontja 2019. november 15.)

³ Ld. Cservák Csaba: A véleménynyilvánítás szabadságjoga a média (szem)üvegén keresztül, In Jogelméleti szemle, 2010/1. sz.

⁴ Koltay András: A szólásszabadság alapvonalai. Századvég, Budapest, 2009.

⁵ Uo.

⁶ Koltay András: Az újmédia kapuőreinek hatása a médiaszabályozásra. In Koltay András (szerk.): Tíz tanulmány a szólásszabadságról. Wolters Kluwer, Budapest, 2018. 268. o.

⁷ Ld. McQuail, Denis: A tömegkommunikáció elmélete. Complex Kiadó, Budapest, 2015. 664-665. o. Tegyük hozzá, hogy a frekvenciák véges volta már a múlté. Főképp nem ez a médiajog sajátos eszköztárának legitimitációja. A kép- és hanghatások együttes meggyőző ereje, kvázi manipulatív hatása akár az újmédia intézményei tekintetében is fennáll.

⁸ McQuail: i.m. 161. o. Az új technológia lényege a digitalizáció. Az információkat ún. push-technológián keresztül terjesztik.

⁹ Vö. a hatályos jogszabályok egyes rendelkezéseivel. (A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény 1.§)

a média privilégiumába tartozó technikai eszközök elérhetővé válnak az átlagember számára is. A közösségi „médiában” akár bárki átvehet a hagyományos médiából származó tartalmakat, így úgyszólván „négyzetre emelődhetnek” a máskülönben kevesekhez eljutó – mondjuk népszerűtlen időszávban futó – információk. Ugyanakkor nem példa nélküli, hogy a tömegkommunikáció hagyományos intézményei felkapnak, s ezáltal megsokszoroznak interneten terjedő híreket. Az ún. „social media” platformok között is számos kategória¹⁰ mutatható ki, nem lehet a jogi szabályozás vonatkozásában sem egy tekintet alá vonni azokat. Bár a hagyományos értelemben médiának nem minősíthetőek, de az elnevezés is utalás arra: a jogalkotás megpróbál részben kvázi médiaként viszonyulni hozzájuk.¹¹ „A közösségi média és a közösségi oldalak alkotmányjogi értelemben jelenleg szabályozatlannak tekinthetőek, a hagyományos média definiálására és szabályozására megalkotott fogalmak és rendelkezések nem alkalmasak ezen új platformok által felvetett alapjogi problémák megfelelő kezelésére.”¹² A jelenlegi időszak valamelyest átmenetinek tekinthető.¹³ Ezen problematika még számos kutatásra érdemes a közeljövőben.¹⁴

Az internet világában a „felejtés joga” igen érdekes kérdéseket vet fel, melyek részben még megválaszolatlanok.¹⁵ A felejtéshez (vagy elfeledéshez) való jog arra keresi a választ, hogy egyes kifejtett vélemények (kommunikációk) válhatnak-e a közérköcs szerint olyan módon sértővé, hogy már nem rendelkeznek hírértékkel. Nem szükségszerű tehát az érintett tartalmaknak jogsértőnek lenniük, elegendő aggály például az okafogyottság. Egy adótartozás következtében elrendelt árverés híre – az árverés lebonyolítását követően – már irreleváns. A spanyol adatvédelmi hatóság és az Európai Unió Bírósága úgy döntött, hogy a vonatkozó adatokat el kell távolítaniuk a keresőmotorok üzemeltetőinek, anélkül azonban, hogy a weboldalról törölnék azokat.

A magánélet és a személyes adatok védelme elsősorban az emberi méltósághoz fűződő alkotmányos anyajogból vezethető le. A modern technológiának, különösen az internet és a közösségi média tömeges használatának következtében a fentiek teljesen más megvilágításba kerülnek a XXI. században.¹⁶ Magyarország Alaptörvényének II. cikke alapján minden

¹⁰ Ehelyütt utalhatunk néhány tipikus kategóriára, mint például a közösségi megosztáson alapuló platformok, illetőleg a médiaplatformok. Természetesen ez attól függ, hogy a közösségi platformot önmagában mennyire széles kategóriaként értelmezzük. A legszűkebb értelemben csupán az első kategória tartozik bele, a tágabb fogalmi lehatárolásban azonban már ide sorolhatóak a nem médiaszerűen működő közösségi platformok is, mint az „*sharing economy*” alapú közösségi szolgáltatások.

¹¹ Koltay András: A social media platformok jogi státusza a szólásszabadság nézőpontjából, 2. o. In: In Medias Res, 2019/1. sz. 1-56. o. Tegyük hozzá, hogy az ehelyütt kimutatható szabályozatlanság miatt segítséget jelenthetne – és persze aggályokkal is járna – a hagyományos média normavilága zsinórmértéknek tekintése.

¹² Ezekről a szabályozási kérdésekről ld. Klein Tamás Adalékok az online diskurzusok szabályozási kérdéseiről. In Koltay András – Török Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. különösen 175-184. o.

¹³ Papp János Tamás: Az én házam az én várom. In Koltay András – Török Bernát (szerk.): A sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 2. Complex Kiadó, Budapest, 2015.

¹⁴ A modern technológia (és így a digitalizáció) jelentősége nem korlátozódik természetesen a tág értelemben vett médiajogra, jelentőségét nem tudjuk felmérni például az orvostudomány tekintetében. Vö. Homicskó Árpád Olivér: Az új technológiák megjelenése az egészségügyben, különösen a géntechnológia és az elektronikus egészségügy. In Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Egyes modern technológiák etikai, jogi és szabályozási kihívásai. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018. 75-92. o. Természetesen a modern technológiák maguk után vonják az egyes jogágak dogmatikájának újragondolását is. Ld. Miskolczi Bodnár Péter: Felelősség az új technológiák alkalmazása során keletkezett károkért. In Tóth András (szerk.): Technológia jog, Új globális technológiák jogi kihívásai. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2016. 200-201. o.

¹⁵ Ld. Post, Robert C.: A szólásszabadság amerikai hagyományának magyarázata. Complex Kiadó, Budapest, 2017. 712-723. o.

¹⁶ Ld. ehhez Sulyok Márton (szerk.): Internet and Responsibility: The legal means of eradicating hate speech online. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2016.

embernek joga van az élethez, és az emberi méltósághoz. Az emberi méltósághoz való jog alapvetően az élethez való jog párjaként merül fel a tudományos jogirodalomban, ezt nevezzük az emberi méltóság monista megközelítésének.¹⁷ Személyes megfogalmazásom szerint a nyilvánosság „több rétegűvé” válik, a közszereplői mivolt is más dimenzióba kerül.¹⁸ A magánéletükről sok információt a külvilág felé táró személyek ugyanis ezt „kitárulkozást” a közösségi oldalaknak köszönhetően sokkal könnyebben megtehetik, mint akár a bulvármédiában. A legnagyobb problémát az okozza, hogy az internetes oldalakat használók számára képest elenyésző azok legapróbb szabályait és működési mechanizmusait igazán ismerők aránya. Álláspontom alapján ebben áll fenn leginkább az állami tájékoztatás és oktatás szerepe, mely az állam – főnnérintett alapjogot illető – objektív intézményvédelmi kötelezettségéből vezethető le.

A magánélethez való jog alkotmányos és emberi jogi védelme nem vonja maga után szükségszerűen, hogy a magánjognak ezzel azonos tartalmú személyiségi jogot kell elismernie.¹⁹ A hazai bírósági gyakorlat – büntetőjogi és magánjogi aspektusból is – a magánélet tiszteletben tartását védett jogi érdekek tekintette, azonban a magánélethez való jog az új Polgári Törvénykönyvben önálló személyiségi jogként is nevesítették.

A Magyarország Polgári Törvénykönyvéről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:42. § (2) bekezdése alapján az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. Ezt követően a 2:43. § tartalmazza a nevesített személyiségi jogokat. Fontos azonban megemlíteni, hogy a személyiségi jogok rendszere mind az Alaptörvény, mind pedig a Ptk. szabályozásából adódóan egy nyitott rendszer, vagyis mindig az adott helyzetben az adott személy személyiségi integritása alapján kell

¹⁷ Mindazonáltal Magyarország Alkotmánybírósága a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban rámutatott arra, hogy az emberi méltóság önálló alapjogként is értelmezhető. Az Alkotmánybíróság ezen határozatában megállapította, hogy az emberi méltóság lényegét tekintve nem más mint az ember személyiségi jogainak egyfajta megfogalmazása. Rámutatott, hogy a modern alkotmányok, illetve alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható. Egy évvel később a testület a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatában megállapította, hogy az emberi méltóságot és életet tekintette az egyik olyan tényezőnek, amely által a jogképes ember a szintén jogképes jogi személyektől elhatárolható. Indokolása szerint az ember jogi alaphelyzetéhez hozzátartozik két tartalmi alapjog is, amely a jogképesség formális kategóriáját kitölti, és a személy emberi minőségét kifejezi. Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva - a klasszikus megfogalmazás szerint - az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük. A méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. Egyetlen ember élethez való jogáról sem beszélhetünk úgy, hogy ne értenénk bele az élethez és méltósághoz való alanyi jogát. Az 57/1991. (XI. 8.) AB határozat ezen nyitott személyiségi jog részének tekinti az önazonossághoz, valamint az önrendelkezéshez való jogot is, amely álláspontját az 1/1994. (I. 7.) és a 75/1995. (XII. 21.) AB határozatokban is hangsúlyosan kifejezésre juttatta.

¹⁸ A változó tendenciák lehetséges, hogy nemzetközi összevetésben a meglévő szabályok újragondolását vonják maguk után e területen. Németországot kurióznak tekinthetjük e téren, mert ott a jog a közéleti szereplőket, politikusokat jobban védi, mint az átlagembereket. (Az ország Btk-ja szigorúbb büntetéssel sújtja az ő megsértőiket.) Ld. Tóth J. Zoltán: A rágalmozás és becsületsértés Európában és Magyarországon. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 2. Complex Kiadó, Budapest, 2015. 385. o.

¹⁹ Ld. Menyhárd Attila: A magánélethez való jog elméleti alapjai, 384-386. o. In: In Medias Res, 2014/2. sz. 384-406. o.

megvizsgálni a személyiségi jog sérelmét.

A *privacy* nem csak pusztán egy alapjog, de általános és különös tartalommal bíró jogok gyűjtőfogalma is, amelyet egyébként – példálózva – az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikke is sorjázta. Am ez a viszonyrendszer kölcsönösen érvényesül. A magánélethez való jog lényeges tartalmát konkrétan nevesített személyiségi jogok adják. Ilyenek például a magánlakás, az egyénre vonatkozó információk, a családi élet, vagy akár a kommunikáció védelme is.²⁰ A magánélettel kapcsolatos jogsértés meglétének nem feltétlenül szükséges fogalmi alkateleme az európai jogokban (sem) az emberi méltóság sérelme. Ha a személy számára fenntartott döntési szabadság sérül mások beavatkozása következtében, a jogsértés akkor is megvalósul, amennyiben egyébként emberi méltóságát nem csorbitja a jogsértő magatartás. Például, ha valakit a magánlakásában fotóznak le az utcáról, a magánélethez való joga már ezzel is csorbát szenved, ha önmagában a kép nem alkalmas az emberi méltóság megsértésére.²¹ (Természetesen jelentősen felnagyíthatja a jogsérelmet az „újmédiában” való közzététel is.) Ez a kérdéskör a drónok világában különös jelentőséggel bír. Ezek a gépek úgy látnak mindent, hogy azok maguk viszont alig láthatóak maradnak jelentős távolságból. Ha folyamatos megfigyelésre vannak beállítva, úgy valamikor szinte biztos illetéktelen szituációban is tudnak felvételt készíteni.

Az internet révén addig el sem képzelt nyilvánosság előtt lehetséges személyiségi jogokat sérteni; a világhálón a tiltott magatartások sokaságával van sajnos mód törvénytelenégeket elkövetni, „...a megszegyenítő bejegyzések célpontját immár az egész globális falu veszi a szájára”.²²

A magánélethez való jog sérelmét már önmagában megvalósíthatja, aki mások személyével kapcsolatos adatot, információt a közösség felé közvetít, vagy akár ilyen információ közvetítését kontrollálja. A Facebookon például ha valaki ismerősként rálát egy barátja adataira, és azokat illetéktelen személy számára feltárja, úgy jogsértést követ el. Ilyen ártatlan szituációkból is származhatnak akár peres eljárások.

A virtuális térnek a mindennapi életünkben történő megjelenése új aspektusokat nyit meg a személyiségi jogok és ezáltal az emberi méltóság kérdéskörének megítélése szempontjából is.²³

Az internet világa leginkább a kommunikációs anyajogot (valamint az ebből levezetett egyéb jogokat), illetőleg az ezzel kollízióba kerülő alapjogok rendszerét alakította át gyökeresen. Az internetes sajtó problémáit a jogalkotás és a joggyakorlat még csak-csak megoldotta, de a nem „szervezetten”, hanem olvasók által a különböző honlapokhoz, blogokhoz fűzött kommentek még számos kérdést felvetnek. (Ezek már a 165/2011 (XII. 20.) AB határozat szerint sem sorolhatóak a tömegkommunikáció fogalmi körébe.) Az Alkotmánybíróság az ún. „Komment-határozatban”²⁴ alkotmányjogi panasz keretében döntött a kérdéstről, továbbá kiemelendő, hogy a konkrét ügyben az eljáró bíróság nem szabott ki kártérítést (sérelemdíjat). A testület indokolásában mindenesetre általános jellegű megállapításokat is találhatunk, jóllehet a „negatív törvényhozó” nem pótolhatja a jogalkotó feladatát. Álláspontom szerint pontosítani kellene a vonatkozó jogszabályokat, viszont a rendkívül kazuisztikus szabályozás a hihetetlen ütemben fejlődő technika²⁵ miatt nem volna

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

²² Lános Petra: Mint akit elváltak. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3. Complex Kiadó, Budapest, 2016. 194. o.

²³ Klein Tamás: Még egyszer a sajtószabadság és médiajog 21. századi aktuális kérdéseiről és szabályozási lehetőségeiről – de lege ferenda, 170-172. o. In: Jogtudományi Közlöny, 2018/3. sz. 170-172. o.

²⁴ ABH 2014, 439.

²⁵ A jognak is versenyképesnek kell lennie a fejlődésben, nem csupán a műszaki technikának. Vö. Trócsányi László: Jogi versenyképesség a gazdasági, technikai fejlődés tükrében. In: Gellén Klára (szerk.): Jog, innováció, versenyképesség. CompLex Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 23-28. o.

szerencsés, tehát számos generálklauzula, értelmezési vezérfonál szükséges a leendő normában.

De lege ferenda is az értesítés-eltávolítási (*notice and take down*) rendszer mellett kellene kitartani, ami az szolgáltató (nem feltétlenül felelősségi alapú) kötelezettségét jelenti a tudomásszerzést követően a jogsértő tartalom eltávolítására.²⁶

Az AB szerint különbség van az internetes *oldal üzemeltetője által szerkesztett, és ekként tartalmi egységet alkotó (tartalom)szolgáltatás és az úgynevezett Web 2.0, vagyis a közösségi oldalak és a tisztán véleményoldalak között (például Facebook, blogszféra stb.)*. Ez utóbbiaknak nincs szerkesztőjük, és ezért nem is lépnek fel tájékoztatási vagy hasonló igénnyel: céljuk az internetes közösségbe tartozók közötti eszmecsere, egyáltalán, a kommunikáció lehetőségét biztosítani. Ezek vagy csak a közösségbe tartozók (regisztráltak, belépők) számára érhetőek el, vagy ettől függetlenül világosan nem alkotnak egységet, és lényegük szerint senki nem szerkeszti azokat. A legendás *Delfi*-ügyben az észt bíróságok főleg amiatt minősítették az internetes hírportált tartalomszolgáltatónak és kiadónak, hogy a *Delfi* az olvasói hozzászólások rovatát a hírportálba integrálta, és hozzászólásra hívta fel a felhasználókat.²⁷ Ezek éppen szerkesztetlen, spontán közösségi oldalak – az internet-felhasználók is ekként tekintenek rájuk.²⁸

Számos szerző²⁹ kritizálta élesen az Alkotmánybíróság indokolásának következő mondatait: *„A blogok és közösségi oldalak viszont közelebb állnak a védett magánközlésekhez, mert az ezekben foglalt közlésekhez csak a közlő személy által meghatározott (zárt számú) felhasználó jut hozzá (ismerősök), akiknek ő megengedi.³⁰ (A közszereplők, intézmények Facebook-oldalai ehhez képest kivételek.)*” Azt tényleg meg kell állapítanunk, hogy a technika mai állása szerint a különböző blogokon, közösségi oldalakon közzétett információkat nem feltétlenül csak a közlő által „megengedett” személyek láthatják.

“A moderálás nem vezet feltétlenül a felelősségtől való mentesülésre: a moderált komment, ha jogsértő, ugyanolyan jogi következménnyel jár, mintha nem lett volna moderálva (előzetesen vagy utólag ellenőrizve)... A jogsértés bekövetkezése után minden kommentet közlő oldal helyzete azonos. A kommentek moderálása nem mentesít a jogsértő közlésért való

²⁶A *notice and take down* rendszer hazai megvalósulásáról és nemzetközi modelljeiről ld. Klein Tamás: A tárhelyszolgáltató „omnipotens” felelőssége mint alkotmányjogi problematika: A harmadik személy tartalmáért való szolgáltatói felelősség az interneten. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3. Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 349-374. o.

²⁷Cheung, Anne S. Y.: Az internetes tárhelyszolgáltatók felelőssége rágalmazási ügyekben, 47. o. In: *Medias Res: Folyóirat a sajtószabadságról és a médiaszabályozásról*, 2014/1. sz. 41-59. o.

²⁸Ld. ABH 2014, 439, 453.: Az Alkotmánybíróság indokolása alapján nem vonható kétségbe, hogy a blog és a komment is közlésnek minősül, s mint ilyen az alaptörvény cikkének védelmi körébe esik. A testület szerint a kommentek moderálása nem mentesít a jogsértő közlésért való felelősség vagy a helytállás kötelezettsége alól. A kommentek moderálásáról a weboldal fenntartója dönt: erre jogszabály vagy a bírói gyakorlat sem kötelezi. A jogsértő közleményekért való felelősség – és adott esetben a helytállási kötelezettség – független a moderálástól: egyedül a jogsértő közlés tényén alapszik.

Ha a kommentek közzétételéért való felelősség nem függ a moderálástól, mert a közlés tényén alapszik, nem indokolt a moderált és nem moderált kommentek között különbséget tenni az alapjog-korlátozás arányosságában sem – mutatott rá a testület. Az AB szerint, ha a moderálást vállaló internetes szolgáltatók felelősek az oldalukon megjelent jogellenes közlésekért – ennek alkotmányosságát az indítványozó nem vitatja, hiszen azzal érvel, hogy nincs befolyása a hozzászólás közzétételére –, akkor a moderálást nem vállaló oldalak működtetőivel szemben a jogsértés megállapítása nem tekinthető aránytalannak.

A határozathoz Paczolay Péter akkori elnök párhuzamos indokolást fűzött, Stumpf István pedig különvéleményt csatolt.

²⁹Nádori Péter például kiemeli, hogy a Web 2.0-ás internetes tartalmak elkülönítése bizonytalan megalapozású, például kérdés, hogy egy magánszemély által működtetett, de politikai témákkal (is) foglalkozó weboldal hova sorolható. Nádori Péter: A tömeges szólás alapjogi megközelítései. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): A sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 2. Complex Kiadó, Budapest, 2015. 319. o.

³⁰Ld. Klein 2016: 365-366. o.

felelősség vagy a helytállás kötelezettsége alól. A kommentek moderálásáról a weboldal fenntartója dönt: erre jogszabály vagy a bírói gyakorlat sem kötelezi. A jogsértő közleményekért való felelősség (és adott esetben a helytállási kötelezettség) független a moderálástól: egyedül a jogsértő közlés tényén alapszik.” Az vitathatatlan, hogy amennyiben előzetes moderálás során az erre jogosult nem moderálja a jogsértő részt, akkor a felelősség fennáll. Azonban az Alkotmánybíróság verdiktje csak az utólagos moderálás esetén lehet igaz. Klein Tamás szerint a határozat logikája fordított, mert igazából a moderált kommentért fennálló szigorúbb felelősség azért lehet igazolható, mert azoknál megjelenik egyfajta kvázi szerkesztői tevékenység.³¹

A Facebook, az Instagram és egyéb közösségi oldalak elterjedt használata révén immáron komoly betekintést nyerhetünk akár a másik személy magánéletébe is.³² Természetesen a megosztott információknak a tárolása és feldolgozása itt is több szinten történik. Egyrészt a felhasználó maga dönti el, hogy milyen tartalmakat tesz közzé és milyen információkat oszt meg magáról, másik részből viszont ezen megosztott adatok rendszerezése és értékesítése komolyan sértheti a felhasználó személyiségi jogait és ezen keresztül az emberi méltóságát is.

A közösségi oldalakkal, de különös tekintettel a Facebookkal kapcsolatban az a sajátos jogi helyzet, hogy – bár a társadalom információáramlásának és politikai véleményformálásának fő terepe – magántulajdonban áll. Nem könnyen legitimálható, hogy mi alapján kell „alkotmányos kontrollt” gyakorolnia bárkinek is a saját tulajdonában álló rendszer tekintetében. (Jóllehet ki kell emelnünk, hogy az alapjogokat sértő szerződés a szerződő fél beleegyezése esetén is semmis lehet... Hatását tekintve talán némi analógia állhat fenn a digitalizáció előtti médiaviszonyokkal, amikor a (frekvenciák véges volta miatt) monopolhelyzetben lévő csatornák tekintetében volt érvényben számos állami előírás.)

A rendszerbe regisztráltak vagy elfogadják az üzemeltető belső szabályait – vagy nem regisztrálnak. Ezt egyes szerzők egy – a közjogi helyett teljesen magánjogi relevanciával bíró – házibulihoz hasonlítják, ahová a lakás tulajdonosa szabadon hívhat meg vagy zárhat ki embereket, szervezhet vagy tilthat meg programokat és szabhat meg szabályokat.³³ (Például nem lehet hangoskodni, illetlen öltözékben bemenni stb.) „*A Facebook azonban mára olyan mértékű felhasználóbázissal rendelkezik, amelynek köszönhetően szinte megkerülhetetlen közösségi térré vált, és így szabályzatával, irányelveivel, működésének módjával hatalmas befolyással rendelkezik a közösségi és a privát életet élő felhasználó számára egyaránt.*”³⁴

Leginkább fogyasztóvédelmi alapon fogható meg a kérdéskör. (Tegyük hozzá viszonyítási alapként, hogy hazánkban az Egyenlő Bánásmód Hatóság ügyfélforgalom számára nyitva álló boltok vonatkozásában is kontrollt gyakorol – és megtilthatja a diszkriminációt.) A jövőben a technikai fejlődést nyomon követő jogalkotásnak fokozottan kell kitérnie e témára, tekintetbe véve azt is, hogy a Facebook határokon átvelő jellege miatt nemzetközi és európai uniós összefogásra is szükség lesz.³⁵

Álláspontom szerint szigorúbb és pontosabb jogszabályi rendelkezésekkel kellene alátámasztani, hogy – amennyiben az érintett személy kifejezetten nem állította át publikussá rendszerét – az egyes megosztott fényképeket csak az ismerősök láthassák. Hasonló lenne

³¹ Uo.

³² Koltay András kiemeli, hogy az Instagram és a Twitter a Facebookhoz képest „szerkesztő” algoritmus nélkül, még inkább a felhasználó döntése szerint működik. Ld. Koltay András: A sajtószabadság fogalma ma. In Koltay András – Török Bernát (szerk.): A sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 2. Complex Kiadó, Budapest, 2015. 125-126. o.

³³ Papp: i.m. 413. o.

³⁴ Uo. 409. o.

³⁵ A témáról ld. még Klein Tamás: Az online diskurzusok egyes szabályozási kérdései. In Klein Tamás (szerk.): Tanulmányok a technológia- és cyberjog néhány aktuális kérdéséről. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2018. 159. o.

indokolt a műholdas helymeghatározás (GPS) láthatósága tekintetében. Kifejezett figyelmeztetést kellene alkalmazni, ha egy oldal látogatása a felhasználó által más személyek részéről is visszakérhető lesz.

Természetesen törvénytelen (személyiségi jogokat sértő) a más nevében létesített profilok létrehozása; eme vonatkozásban az internet maga nem oka, csupán „sokszorozója” az elkövetett jogsértéseknek.

A közzétett információk rendszerezhetőek és értelmezhetőek mind kereskedelmi, politikai és rendészeti téren is, az adott felhasználó kapcsolatrendszere széleskörűen feltérképezhető. Ez egyrészt segítséget jelenthet a nemzeti biztonsági szolgálatoknak a bűnfelderítés és megelőzés területén, ugyanakkor visszaélésekre, tiltott felhasználásokra is lehetőséget biztosít.³⁶

Szintén a személyiségi jog és az emberi méltóság sérelmét jelentheti, hogy a közzétett tartalmakat újrastrukturált nyilvános felhasználása. E körben gondolhatunk a napjainkra sajnálatos módon elterjedt „cyberbullying” jelenségre is. Fontos leszögezni, hogy minden felhasználó saját maga döntheti el, hogy mikor és milyen tartalmat szándékozik megosztani magáról. Éppen ezért a közzétett tartalmak más általi felhasználása, azok új, vagy más kontextusba helyezése sérti a felhasználó személyiségi jogait és az emberi méltóságát. Ez természetesen nem vonatkozik a felhasználó által nyilvánossá tett azon tartalmak változtatás nélküli megosztására, amelyekre a felhasználó maga is engedélyt adott azzal, hogy a bejegyzést megoszthatóvá tette. Fontos azonban kiemelni, hogy itt nincs szó a tartalom újrastrukturálásáról.³⁷

Fontos lenne továbbá meghatározni azt a határvonalat, amely különbséget tesz a jogsértés és az alapjogsértés között. A határ álláspontom szerint a személyes adatvédelem körében valahol ott húzható meg, hogy jogági jogsértést jelent az adatok tiltott gyűjtése és rendszerezése, de az így gyűjtött adatok tényleges és bármilyen felhasználása a jogági jogsértésen túl alkotmányossági szabályokat is sért, mivel a személyi integritásba történő tényleges beavatkozás az adatok felhasználásával valósul meg. Természetesen lényegesen külön kezelendők azon helyzetek, amikor a felhasználók adatait szervezeten és nagy számban gyűjtik különféle algoritmusok segítségével a felhasználók hozzájárulásának hiányában, mivel ezekben az esetekben a rendszerszerűség és a szervezethez tartozó tekintettel

³⁶ E körben elég csak a közelmúltban kirobbant Cambridge Analytica cég botrányára gondolnunk, amelynek lényege, hogy Donald Trump kampányába szállt egy kis brit gyökerű cég, a Cambridge Analytica, akik azt állították, ők vitték sikerre a *big data* bővülésével Trumpot. A brit Channel 4 újságírói rejtett kamerás riportot készítettek a céggel, miután ügyfélnek adták ki magukat. A cég vezetője, Alexander Nix a felvételen kifejti, hogy koholt vádakkal és álhírekkel hogyan lehet hitelteleníteni bárkit a közösségi médiában. A riport második részében Nix és kollégái arról beszélnek, hogyan nyerték meg a választást Trumpnak – többek közt illegális módszerekkel. A Channel 4 riportjai nyomán óriási botrány tört ki, Nixet felfüggesztették pozíciójából, és az ügy nagyon kínos volt a Facebooknak is – a közösségi oldal ugyanis hanyagul kezelte felhasználói adatait. Sok felhasználó és híresség törölte magát Facebookról, és erre szólított fel másokat is. Zuckerberg posztban reagált, elismerte a hibákat és szigorúbb adatkezelést ígért. Ebből is látható, hogy a személyes információk gyűjtése és rendszerezése komoly lehetőségeket rejt az adott személy befolyásolására. Amennyiben ezen befolyásolás valóban hiteltelen és szándékoltan téves adatokon nyugszik „*fake news*”, úgy a személyes adatokhoz való jog sérelmén keresztül sérül a véleménynyilvánításhoz való joga is, hiszen nem jut hozzá azokhoz az információkhoz, amelyek elengedhetetlenül szükségesek lennének egy hiteles és releváns személyes álláspont kialakításához. Mindebből az következik, hogy a személy politikai jogai is sérül(het)nek, amely végső soron az államrendszervezésre is negatív hatást gyakorol.

³⁷A kiberbűnözésről ld. Belovics Ervin: A kiberbűnözés elleni harc szerepe és jelentősége napjainkban. In Barabás A. Tünde (szerk.): Globális biztonságpolitikai kérdések az interneten, különös tekintettel Kína és Magyarország kapcsolatára, Issues of Global Security Policy on the Internet, with Special Regard to the Relations between China and Hungary. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2018. 28-38. o., valamint Polt Péter, Jurisdiction matters in cybercrime proceedings, k. n., 2018., továbbá Dobrocsi Szilvia – Domokos Andrea: Kiberbűnözés. In Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Egyes modern technológiák etikai, jogi és szabályozási kihívásai. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018. 49-74. o.

már az adatgyűjtés önmagában is komoly alapjogi visszásságot eredményez.³⁸ Ebből adódóan valamennyi alkotmányjogi jogsértés jogági jogsértés is egyben, de nem minden jogági jogsértés lesz alkotmányjogi jogsértés.

Fentiekből láthatjuk, hogy a magánélet és a privát szféra tényleges tartalma lényegesen módosult az utóbbi évtizedben. A fogalmak tényleges tartalma eltérő is lehet az adott személyek esetében attól függően, hogy ő maga mennyire enged betekintést a saját életébe, közszereplőnek számít-e, illetve politikai közgondolkodásra hatást kíván-e gyakorolni. Természetesen a helyzet egyedi értékelésénél figyelemmel kell lenni a véleménynyilvánítás szabadságára is, hiszen egy, az online térben rendszeresen megnyilvánuló személy, aki például különféle blogok és internetes fórumok tartalmának a kialakításában közvetlenül részt vesz jobban köteles tűrni az őt ért kritikát, mint „kvázi közszereplő” attól a személynél, aki az előbb említett tevékenységeket nem folytatja, és szándékoltan kevesebbet mutat meg magából az internet világában.

Az Alkotmánybíróság, a jogági rendes bíróság és az alkotmányjog-tudomány feladata lesz, hogy a közeljövőben kidolgozza azokat az alkotmányos mércéket, amelyek mentén elhatárolható lesz a jogági és az alapjogi jogsértés, valamint meghatározza azokat az értékelési szempontokat, amelyet alapján az emberi méltóság, a magánülethez és az önrendelkezéshez való jog értékelése differenciáltan, az adott személy körülményeihez mérten, egyedi módon, de a társadalmi igényekre és a demokratikus jogrendre tekintettel valósulhat meg.³⁹

Tömör tanulságként elmondhatjuk, hogy – főleg az „újmédiára” vonatkozó – szabályozásunk egyértelműsítése és pontosítása mellett magának a média fogalmának meghatározása és elhatárolása is fontos lesz. Az Európa Tanács 2011-es ajánlása a média kategóriájának definiálására ébreget, sőt tesz kísérletet. „Az ajánlás abból indul ki, hogy a 'média új ökoszisztémája' magában foglalja mindazon új szereplőket, akik a tartalom-előállítás és terjesztés folyamatában részt vesznek, potenciálisan nagyszámú emberhez eljuttatva a tartalmakat (tartalomaggregátorok, alkalmazáskészítők, felhasználók, akik tartalmat állítanak elő, az infrastruktúra működtetését ellátó vállalkozások), amennyiben rendelkeznek szerkesztői befolyással vagy felügyelik az adott tartalmat. A döntő elem tehát a szerkesztői befolyás megléte.”⁴⁰ A modern technológiák említett aspektusai mellett a mesterséges intelligencia kérdése vet fel még újabb dimenziókat.⁴¹

³⁸ Az adatvédelmi vonatkozásokról ld. Csink Lóránt – Török Réka: *The Collision of National Security Purpose Secret Information Gathering and the Right to Privacy*. In Agnieszka Bień-Kacała et al. (szerk.): *Liberal constitutionalism – between individual and collective interests*, Nicolaus Copernicus University, Toruń, 2017. 171-192. o.

³⁹ Ezen kutatás az Igazságügyi Minisztérium és a Károli Gáspár Református Egyetem modern technológiákra vonatkozó projektje jegyében zajlott.

⁴⁰ Ld. Koltay András: *Tíz tanulmány a szólásszabadságról*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018. 276. o.

„Az ajánlás melléklete hat kritériumot rögzít, amelyek együttes megléte esetén a szolgáltatás médiaként azonosítható. Ezek:

1. A médiaként való viselkedés szándéka;
2. A média céljai és szándékai szerinti működés, azaz médiatartalom előállítása, gyűjtése és terjesztése;
3. A szerkesztői kontroll;
4. A szakmai (professzionális) mércék szerinti működés;
5. A sokakhoz való eljuttatás, a terjesztés szándéka;
6. A közönség felőli elvárásoknak való megfelelés, például hozzáférhetőség, sokszínűség, megbízhatóság, átláthatóság stb.”

⁴¹ Vö. Az „intelligens” technológiáról ld. még Szuchy Róbert: *Az intelligens energetikai rendszerek szabályozási kérdései*. In Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *Egyes modern technológiák etikai, jogi és szabályozási kihívásai*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018. 179-198. o.